

EIROPAS SAVIENĪBAS STARPTAUTISKO PRIVĀTTIESĪBU IETEKME UZ CIVILLIKUMA KOLĪZIJU NORMĀM ATTIECĪBĀ UZ PĀRROBEŽU LAULĪBAS ŠĶIRŠANAI UN LAULĀTO MANTISKAJĀM ATTIECĪBĀM PIEMĒROJAMO LIKUMU

THE IMPACT OF EUROPEAN UNION PRIVATE INTERNATIONAL LAW ON THE CONFLICT-OF-LAWS RULES OF THE CIVIL LAW REGARDING THE LAW APPLICABLE TO CROSS-BORDER DIVORCE AND MATRIMONIAL PROPERTY RELATIONS

Līga Stikāne, *Dr. iur. cand.*

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktora zinātniskā grāda pretendente

Summary

European Union private international law contains unified conflict-of-laws rules which determine the law applicable to cross-border divorce (Rome III Regulation) and matrimonial property relations (Regulation on Matrimonial Property Regimes). While the Rome III Regulation is directly applicable in Latvia, thus replacing national private international law as regards the issues addressed therein, Latvia is not participating in the Regulation on Matrimonial Property Regimes, and hence, in Latvia, the law applicable to matrimonial property relations is still determined according to Article 13 of the Civil Law. The author of this paper explores the impact of both regulations on the conflict-of-laws rules of the Civil Law and offers several proposals with a view to improving the relevant provisions of the Civil Law.

Atslēgvārdi: Eiropas Savienības starptautiskās privāttiesības, kolīziju normas, piemērojamais likums, pārrobežu laulības šķiršana, pārrobežu laulāto mantiskās attiecības

Keywords: European Union private international law, conflict-of-laws rules, applicable law, cross-border divorce, cross-border matrimonial property relations

Ievads

Tā kā laika gaitā daudzi faktori ir noveduši pie tā, ka dažādu valstu nacionālās ģimenes tiesību normas būtiski atšķiras, pārrobežu laulības gadījumā veidojas kolīzijas starp iesaistīto valstu ģimenes tiesību regulējumiem. Dažādās pārrobežu

lietās izveidojušos kolīziju atrisināšanai valstis savās starptautiskajās privāttiesībās ir ietvērušas kolīziju normas. Kolīziju normas norāda uz to, kuras valsts likums konkrētajam jautājumam, piemēram, pārrobežu laulības šķiršanai, ir piemērojams.

Latvijas nacionālās kolīziju normas attiecībā uz pārrobežu laulības šķiršanai un laulāto mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu ir nostiprinātas Civillikumā (turpmāk – CL). CL 12. pants satur kolīziju normu, kas nosaka pārrobežu laulības šķiršanai un atzīšanai par spēkā neesošu piemērojamo likumu, savukārt CL 13. pants nosaka pārrobežu laulāto personiskajām un mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu.

Lai gan Eiropas Savienība (turpmāk – ES) ir politiski ekonomiska savienība, tajā ir pieņemtas vairākas regulas, kuras satur unificētas starptautisko privāttiesību normas ģimenes tiesību jomā ar mērķi atvieglot sarežģīto laulības šķiršanas procesu tiem ES pilsoņiem un/vai pastāvīgajiem iedzīvotājiem, kuri ir noslēguši pārrobežu laulību. Padomes Regula, ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai,¹ (turpmāk – Roma III regula) nosaka pārrobežu laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai piemērojamo likumu, savukārt Padomes Regula, ar ko īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem un nolēmumu atzīšanu un izpildi laulāto mantisko attiecību jomā,² (turpmāk – Laulāto mantisko attiecību regula) nosaka laulāto mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu, kā arī laulāto mantisko attiecību lietu piekritību un nolēmumu atzīšanu un izpildi šajās lietās.

Roma III regula ir tieši piemērojama Latvijā, tādējādi tā ir aizstājusi nacionālo starptautisko privāttiesību regulējumu attiecībā uz tajā risinātajiem jautājumiem, savukārt Laulāto mantisko attiecību regulā Latvija nepiedalās, tādējādi Latvijā pārrobežu laulāto mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu joprojām nosaka Latvijas nacionālā kolīziju norma šajā jautājumā, proti, CL 13. pants.

Šā raksta mērķis ir izpētīt un izanalizēt Roma III regulas un Laulāto mantisko attiecību regulas normas attiecībā uz pārrobežu laulības šķiršanai un laulāto mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu un to ietekmi uz attiecīgajām CL normām, kā arī izteikt vairākus priekšlikumus attiecīgo CL kolīziju normu pilnveidei.

1. Roma III regulas ietekme uz Civillikuma 12. pantu

Roma III regula ir ciešākas sadarbības regula, kas saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 328. panta 1. punktu³ ir pieejama visām ES dalībvalstīm, ja tās ievēro līdzdalības nosacījumus, kuri ir noteikti lēmumā, ar kuru dota šādas sadarbības atļauja.⁴ Patlaban Roma III regula ir piemērojama 17 ES dalībvalstīs.⁵ Roma

¹ Padomes Regula (ES) Nr. 1259/2010, ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai. Pieņemta 20.12.2010. [14.03.2024. red.].

² Padomes Regula (ES) 2016/1103, ar ko īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem un nolēmumu atzīšanu un izpildi laulāto mantisko attiecību jomā. Pieņemta 24.06.2016. [14.03.2024. red.].

³ Līgums par Eiropas Savienības darbību. Parakstīts Romā 25.03.1957. [14.03.2024. red.].

⁴ Roma III regulas preambulas 8. punkts.

⁵ Austrijā, Beļģijā, Bulgārijā, Francijā, Grieķijā, Igaunijā, Itālijā, Latvijā, Lietuvā, Luksemburgā, Maltā, Portugālē, Rumānijā, Slovēnijā, Spānijā, Ungārijā un Vācijā. Laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai

III regulu piemēro laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai tiesību normu kolīziju situācijās.⁶ Jāuzsver, ka Roma III regula nav piemērojama pārrobežu laulības atzīšanai par spēkā neesošu, tādēļ, lai noteiktu tai piemērojamo likumu, joprojām ir jāpiemēro katras ES dalībvalsts nacionālās kolīziju normas šajā jautājumā.⁷

Par Roma III regulas kodolu un svarīgāko elementu tiek uzskatīts tas, ka tās 5. pantā ar mērķi veicināt lielāku elastību un tiesisko noteiktību ir inovatīvi ieviesta pušu autonomija kā piesaiste pārrobežu laulības šķiršanas un laulāto atšķiršanas lietās, sniedzot laulātajiem ierobežotu iespēju izvēlēties viņu pārrobežu laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai piemērojamo likumu.⁸ Tiesiskā noteiktība un paredzamība, no vienas puses, un elastība, no otras puses, var šķist pretrunīgi mērķi, jo tiesiskajai noteiktībai un paredzamībai ir nepieciešami precīzi un stingri kolīziju normu noteikumi, savukārt elastība neizbēgami samazina piemērojamā likuma paredzamību. Tomēr Roma III regulā ir mēģināts panākt tainīgu līdzsvaru starp tām, liekot uzsvāru uz pušu autonomiju. Proti, zināma elastība tiek radīta, sniedzot laulātajiem ierobežotas tiesības izvēlēties viņu pārrobežu laulības šķiršanai piemērojamo likumu, un, tā kā pušu autonomija nozīmē to, ka elastība ir laulātajiem, nevis tiesai, tas vienlaikus veicina tiesisko noteiktību un paredzamību.⁹

---

piemērojamie tiesību akti. Pieejams: https://e-justice.europa.eu/content_law_applicable_to_divorce_and_legal_separation-356-lv.do [aplūkots 12.03.2024.]. Galvenais iemesls, kādēļ pārējās desmit ES dalībvalstīs nepiedalās Roma III regulā, ir tas, ka tās nevēlas atbalstīt ārvalsts likumu. Pirmkārt, tās vispār iebilst pret ārvalsts likuma piemērošanas izraisītām grūtībām un izmaksām; otrkārt, tām ir iebildumi pret ārvalsts likuma iespējamo saturu vai nu tāpēc, ka tās nevēlas kavēt vai apgrūtināt laulības šķiršanu, vai – tieši pretēji – tāpēc, ka tās vēlas atbalstīt laulības institūtu un neakceptē tādu tiesisko regulējumu, kas ir liberālāks par viņu pašu tiesisko regulējumu. González Beilfuss C. The Unification of Private International Law in Europe: a Success Story? In: Boele-Woelki K., Miles J., Scherpe J. M. (eds.). The Future of Family Property in Europe. Cambridge: Intersentia, 2011, pp. 338–339.

⁶ Tādējādi Roma III regula nosaka pārrobežu laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai piemērojamo likumu (Roma III regulas 1. panta 1. punkts). Jāatzīmē, ka Roma III regula ir piemērojama tikai attiecībā uz pārrobežu laulības saišu saraušanu vai iziršanu, savukārt iepriekš izskatāmie jautājumi, piemēram, laulības spēkā esamība, joprojām ir jānosaka saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts nacionālajām kolīziju normām (Roma III regulas preambulas 10. punkts, Roma III regulas 1. panta 2. punkts). Ļoti svarīgi, ka Roma III regula ir universāla, proti, tās kolīziju normas nosaka, vai ir piemērojami ne tikai kādas Roma III regulā iesaistītas dalībvalsts tiesību akti, bet arī Roma III regulā neiesaistītas dalībvalsts tiesību akti vai pat tādas valsts tiesību akti, kura nav ES dalībvalsts (Roma III regulas preambulas 12. punkts, Roma III regulas 4. pants).

⁷ Iemesls, kādēļ Roma III regula nav piemērojama pārrobežu laulības atzīšanai par spēkā neesošu, ir tas, ka laulību par spēkā neesošu atzist galvenokārt saskaņā ar imperatīvajām normām, līdz ar to laulātie nevarētu saskaņā ar Roma III regulas 5. pantu, kas ir uzskatāms par šā tiesību akta kodolu, vienoties par pārrobežu laulības atzīšanu par spēkā neesošu piemērojamo likumu. Wiese V. The Rome III Regulation. In: Calliess G.-P. (ed.). Rome Regulations. Commentary. Series 2nd edition. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2015, p. 862.

⁸ Viarengo I. The Rome III Regulation in Legal Practice: Case Law and Comments. ERA Forum, 2014, Vol. 15, № 4, p. 551.

⁹ Corneloup S. Introduction. In: Corneloup S. (ed.). The Rome III Regulation. A Commentary on the Law Applicable to Divorce and Legal Separation. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2020, p. 9. Antverpenes Universitātes profesore Talija Krūgere (*Thalia Kruger*) uzskata, ka pušu autonomijas paredzēšana šajā jomā ir ne tikai metodoloģiski, bet arī principiāli interesanta, jo liecina par to, ka likumdevējs vēlas iedrošināt laulātos izdarīt izvēli un “nemt likuma grožus savās rokās”. Jāmin arī tas, ka no ES integrācijas procesa perspektīvas pušu autonomija piedāvā adekvātu risinājumu ES sabiedrības multikulturālajam raksturam, proti, laulātie var izvēlēties uzņemošās valsts likumu, ja viņi jau ir pieņēmuši šīs valsts dzīves standartus, vai viņu dzimtenes likumu, ja viņi vēlas saglabāt savas tiesiskās tradīcijas vai vēlas būt pārliecināti, ka viņu laulības šķiršana tiks atzīta dzimtenē, ja viņi tajā atgrieztos. Kruger T. Rome III and Parties' Choice. Familie & Recht, 2014. Pieejams: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefndm-kaj/http://www.familyandlaw.eu/tijdschrift/fenr/2014/01/FENR-D-13-00010.pdf> [aplūkots 12.03.2024.]

Roma III regulas dalībvalstu tiesu prakse liecina, ka laulāto izvēli attiecībā uz viņu pārrobežu laulības šķiršanai piemērojamo likumu ietekmē galvenokārt divi apsvērumi. Pirmais apsvērumis ir praktisks – laulātie izvēlas tās valsts likumu, kas ļauj viņu pārrobežu laulību izšķirt ātrāk un lētāk. Otrais apsvērumis – imigrantiem ir svarīgi saglabāt savu kultūrálo identitāti, it īpaši, ja imigrantu reliģija, nacionālās kultūras tradīcijas un paražas būtiski atšķiras no tām, kuras ir valstī, kurā atrodas šo imigrantu pastāvīgā dzīvesvieta, tādēļ imigranti izvēlas vienu vai otra laulātā pilsonības valsts vai abu laulāto kopīgās pilsonības valsts likumu.¹⁰

Būtiski, ka starp ES dalībvalstīm, kuras piedalās Roma III regulā, tikai dažas bija atzinušas pušu autonomiju pārrobežu laulības šķiršanas procesā pirms Roma III regulas pieņemšanas.¹¹ Latvijas starp šīm valstīm nebija, proti, pirms Roma III regulas pārrobežu laulības šķiršanai piemērojamo likumu Latvijā noteica CL 12. panta pirmā daļa, saskaņā ar kuru ikvienai Latvijā veiktai pārrobežu laulības šķiršanai bija piemērojams Latvijas likums jeb *lex fori*.¹²

Tā kā Roma III regula ES dalībvalstīs, kuras tajā piedalās, ir tieši piemērojama, šajās valstīs Roma III regula ir aizstājusi nacionālo starptautisko privāttiesību regulējumu attiecībā uz pārrobežu laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai piemērojamo likumu. Līdz ar to autore izsaka priekšlikumu no CL 12. panta pirmās daļas pirmā teikuma izslēgt regulējumu par pārrobežu laulības šķiršanai piemērojamo likumu, jo to ir aizstājusi Latvijā tieši piemērojamā Roma III regula, kas, būdama ES tiesību akts, prevalē pār CL normām.

Juridiskajā literatūrā ir izteikts, autores ieskatā, labs priekšlikums izstrādāt grozījumus CL, pie attiecīgajām CL starptautisko privāttiesību normām ietverot norādes uz konkrētajām ES regulām, kuras ir aizstājušas nacionālo starptautisko privāttiesību regulējumu vai mijiedarbojas ar to.¹³ Tas nozīmē, ka CL 12. panta pirmajā daļā tiktu ietverta norāde uz Roma III regulu, kas saskaņā ar tās 21. panta 2. punktu kopš 2012. gada 21. jūnija attiecībā uz pārrobežu laulības šķiršanai piemērojamo likumu ir aizstājusi CL 12. panta regulējumu.¹⁴

Papildus tam Seviljas Universitātes asociētā profesore Beatrisa Kampusano Diasa (*Beatriz Campuzano Díaz*) norāda vairākus citus iemeslus, kādēļ pušu autonomija kā piesaiste šajā gadījumā ir veiksmīgs risinājums, piemēram, tā veicina tiesisko noteiktību, kas ir būtiska, lai notiktu pilsoņu brīva pārvietošanās ES, proti, ja laulātie jau iepriekš zina, kāds likums tiks piemērots viņu laulības šķiršanai, viņi brīvāk pārvietojas ES, turklāt pušu autonomijas attiecībā uz piemērojamo likumu vispārēja atzīšana ļautu izvairīties no ES starptautisko privāttiesību fragmentārisma pārrobežu laulības šķiršanas jomā, jo puses varētu izvēlēties vienu piemērojamo likumu visiem no viņu laulības šķiršanas izrietošajiem jautājumiem. Campuzano Díaz B. Uniform Conflict of Law Rules on Divorce and Legal Separation via Enhanced Cooperation. In: Campuzano Díaz B., Czepelak M., Rodríguez Benot A., Rodríguez Vázquez Á. (eds.). Latest Developments in EU Private International Law. Cambridge: Intersentia, 2011, pp. 41–42.

¹⁰ Šāda izvēle arī atvieglo laulības šķiršanas nolēmuma atzīšanu vismaz viena laulātā (imigranta) dzimtenē. Viarengo I., 2014, p. 552.

¹¹ Basedow J. European Divorce Law. Comments on the Rome III Regulation. In: Verbeke A.-L., Scherpe J. M., Declerck Ch., Helms T., Senaev P. (eds.). Confronting the Frontiers of Family and Succession Law. Liber Amicorum Walter Pintens. Cambridge: Intersentia, 2012, p. 139.

¹² Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937. [14.03.2024. red.]. Grozījumi Civillikumā: LV likums. Pieņemts 28.10.2010. [14.03.2024. red.].

¹³ Rudevska B. Dažas pārdomas par atsauktajiem grozījumiem Civillikuma Ievada 25. pantā. Jurista Vārds, Nr. 32, 2015, 4.–5. lpp.

¹⁴ Tiesību doktrīnā ir pausts viedoklis, ka Roma III regulas saturs kopumā ir sagādājis vilšanos un “sacēlis nepamatoti lielu troksni”, jo galvenais Roma III regulas rezultāts esot tāds, ka tajās Roma III regulas dalībvalstīs, kuru nacionālajās starptautiskajās privāttiesībās agrāk galvenā piemērojamā likuma piesaiste

Būtiski, ka Padomes Regulas (EK) Nr. 2201/2003 (2003. gada 27. novembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu¹⁵ (turpmāk – Briseles IIbis regula), kuru 2022. gadā aizstāja Padomes Regula (ES) 2019/1111 (2019. gada 25. jūnijs) par jurisdikciju, lēmumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par bērnu starptautisko nolaupīšanu (pārstrādāta redakcija)¹⁶ (turpmāk – Briseles IIter regula), un Roma III regulas savstarpējā mijiedarbība ir ietekmējusi arī kādas ES dalībvalsts, proti, Maltas, nacionālās ģimenes tiesību normas. Neraugoties uz to, ka līdz 2011. gadam Maltas tiesību aktos laulības šķiršanas institūts nepastāvēja, Malta jau pirms tam bija pievienojusies gan Briseles IIbis regulai, gan Roma III regulai.¹⁷ Tā kā kļuva skaidrs, ka ES starptautisko privāttiesību piemērošana radītu diskrimināciju attiecībā uz tiem maltiešu pāriem, kuri nevarētu rast iespēju iesniegt prasības pieteikumu par savas laulības šķiršanu citā ES dalībvalstī, 2011. gadā Maltā notika konsultatīvais referendums, kurā balsotāju vairākums atbalstīja laulības šķiršanas institūta ieviešanu. Referenduma rezultātā Maltas parlaments bija spiests grozīt Civilkodeksu un ieviest laulības šķiršanas institūtu arī Maltā.¹⁸

Autore uzskata, ka aprakstītā moderno ES starptautisko privāttiesību ietekme uz Maltas gadsimtiem ilgi sargātajām un lolotajām konservatīvajām ģimenes tiesību normām ir ārkārtīgi nozīmīga, jo liecina par to, ka politiski ekonomiskās ES tiesību

---

pārrobežu laulības šķiršanas un laulāto atšķiršanas lietās bija laulāto kopīgā pilsonība, tagad, pateicoties Roma III regulas 8. pantam, kas nosaka pārrobežu laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai piemērojamo likumu, ja laulātie nav izdarījuši izvēli saskaņā ar Roma III regulas 5. pantu vai ja laulāto vienošanās par piemērojamo likumu nav spēkā, kā arī ja laulātie nolemj neizmantot savu vienošanos par piemērojamo likumu, galvenā piemērojamā likuma piesaiste pārrobežu laulības šķiršanas un laulāto atšķiršanas lietās ir laulāto kopīgā pastāvīgā dzīvesvieta. González Beilfuss C. The Rome III Regulation on the Law Applicable to Divorce and Legal Separation: Much Ado about Little. In: Bonomi A., Schmid C. (ēds.). *Droit international privé de la famille. Les développements récents en Suisse et en Europe. Actes de la 24e Journée de droit international privé du 16 mars 2012 à Lausanne*. Genève: Schulthess Médias Juridiques, 2013, p. 49. Autore gan šim apgalvojumam nevar piekrist, jo uzskata, ka Roma III regulas lielākā vērtība ir tā, ka, tieši pateicoties šim tiesību aktam, daudzās ES dalībvalstīs, tostarp Latvijā, pirmo reizi ir ieviesta pušu autonomija attiecībā uz pārrobežu laulības šķiršanu, sniedzot laulātajiem vismaz ierobežotu iespēju izvēlēties viņu pārrobežu laulības šķiršanai piemērojamo likumu, kas ir uzskatāms par visnotaļ lielu Roma III regulas sasniegumu.

¹⁵ Padomes Regula (EK) Nr. 2201/2003 (2003. gada 27. novembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu. Pieņemta 27.11.2003. [14.03.2024. red.].

¹⁶ Padomes Regula (ES) 2019/1111 (2019. gada 25. jūnijs) par jurisdikciju, lēmumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par bērnu starptautisko nolaupīšanu (pārstrādāta redakcija). Pieņemta 25.06.2019. [14.03.2024. red.].

¹⁷ Roma III regulas piemērošana, sākot no 2012. gada, varēja novest pie šādas situācijas: maltiešu pāris, kurš nebūtu varējis šķirt savu laulību Maltā, būtu varējis diezgan vienkārši apiet Maltas nacionālo regulējumu, ja vismaz viens no laulātajiem nodibinātu pastāvīgo dzīvesvietu, piemēram, Spānijā. Tādā gadījumā saskaņā ar Briseles IIbis regulas 3. panta 1. punkta a apakšpunktu šie laulātie būtu varējuši iesniegt prasības pieteikumu par laulības šķiršanu Spānijas tiesā, kura saskaņā ar Spānijā tieši piemērojamās Roma III regulas 10. pantā ietvertu pozitīvo publiskās kārtības atrunu, kas nosaka: ja saskaņā ar 5. vai 8. pantu piemērojamie tiesību akti neparedz laulības šķiršanu, piemēro *lex fori*, būtu piemērojusi Spānijas likumu un izšķīrusi šo laulību. Pēc tam saskaņā ar Briseles IIbis regulas 21. panta 1. un 2. punktu šis spriedums būtu varējis tikt automātiski atzīts Maltā.

¹⁸ Marini S. *Matrimonial Matters and the Harmonization of Conflict of Laws: a Way to Reduce the Role of Public Policy as a Ground for Non-Recognition of Judgments*. In: Šarčević P., Volken P. (founding eds.) Bonomi A., Romano G. P. (eds.). *Yearbook of Private International Law. Vol. XIII – 2011*. Published in Association with Swiss Institute of Comparative Law. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012, pp. 266–267.

akti arī nākotnē varētu būtiski ietekmēt tās dalībvalstu ģimenes tiesību normas. Piemēram, pašlaik daļā ES dalībvalstu, tostarp Latvijā, vēl nav atļauta viendzimuma laulību noslēgšana, tomēr pastāv iespējamība, ka, ja Eiropas Savienības Tiesa (turpmāk – EST) nākotnē, sniedzot Briseles IIter regulā un Roma III regulā lietotā termina “laulība” autonomo interpretāciju, norādīs, ka šis termins abu minēto regulu izpratnē aptver arī viendzimuma laulības, kā rezultātā ES dalībvalstīm, piemērojot šīs abas regulas, būs pienākums atzīt un šķirt arī pārrobežu viendzimuma laulības, pastāv iespējamība, ka šīs varētu būt viens no apsvērumiem, kādēļ Saeimai nākotnē varētu būt nepieciešams grozīt Latvijas ģimenes tiesību normas un legalizēt viendzimuma laulību noslēgšanu arī Latvijā.¹⁹

Tiesību doktrīnā ir izteikta pārlicība, ka termins “laulība” Roma III regulas izpratnē viennozīmīgi sevī ietver arī viendzimuma un poligāmas laulības, jo, pirmkārt, praksē rastos sarežģījumi, ja šīm laulībām nevarētu tikt piemērota Roma III regula, otrkārt, ES pilsoņiem, kuri ir noslēguši šāda veida laulību, nedrīkstētu tikt atņemta tiesiskā noteiktība, paredzamība un elastība, ko sniedz Roma III regula, treškārt, šie ES pilsoņi nedrīkstētu tikt izslēgti no mērķa veicināt personu brīvu pārvietošanos ES, ceturtkārt, šos ES pilsoņus nedrīkstētu diskriminēt viņu dzimuma, reliģiskās pārliecības vai seksuālās orientācijas dēļ.²⁰

Autore piekrist šai argumentācijai, turklāt uzskata, ka atzinumu, ka termins “laulība” Roma III regulas izpratnē sevī ietver arī viendzimuma un poligāmas laulības, it īpaši apstiprina Roma III regulas 13. pants, kas nosaka, ka dalībvalstij, kuras tiesību aktos attiecīgā laulība netiek uzskatīta par spēkā esošu laulības šķiršanas tiesvedības nolūkā, nav uzlikts pienākums pasludināt šīs laulības šķiršanu saskaņā ar Roma III regulu. No šā panta izriet, ka tai dalībvalstij, kurā attiecīgā laulība tiek atzīta par spēkā esošu,

¹⁹ ES Pamattiesību hartas 9. pantā ir teikts, ka tiesības noslēgt laulību un veidot ģimeni tiek garantētas saskaņā ar dalībvalstu nacionālajiem tiesību aktiem. Eiropas Savienības Pamattiesību harta. Parakstīta Strasbūrā 12.12.2007. [14.03.2024. red.]. Tiesību doktrīnā ir uzsvērts, ka šajā pantā nav teikts, ka tiesības noslēgt laulību būtu tikai pretēja dzimuma pāriem, turklāt tajā ir nošķirtas tiesības uz laulības noslēgšanu un tiesības uz ģimenes veidošanu, kas potenciāli varētu atvieglot ES tiesību pielāgošanu viendzimuma laulībām. Ní Shúilleabháin M. Cross-Border Divorce Law: Brussels II bis. New York: Oxford University Press, 2010, p. 114. Jānorāda, ka ES Pamattiesību hartas 21. panta pirmajā daļā ir īpaši uzsvērts diskriminācijas aizliegums seksuālās orientācijas (dzimumorientācijas) dēļ. Ļoti svarīgi ir arī atzīmēt, ka 2018. gadā EST savā spriedumā lietā *Coman* skaidroja, ka “laulātā” jēdziens Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2004/38/EK (Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK. Pieņemta 29.04.2004. [09.05.2024. red.]) izpratnē ir dzimumneitrāls un tādējādi var aptvert arī ES pilsoņa tā paša dzimuma laulāto. EST arī uzsvēra: lai gan personu statuss, kas ietver ar laulību saistītus noteikumus, ir jautājums, kas ietilpst ES dalībvalstu kompetencē, un tādējādi ES dalībvalstīm ir brīvība paredzēt vai neparedzēt viena dzimuma personu laulību, ES dalībvalsts tomēr nedrīkst atsaukties uz savām nacionālajām tiesībām, lai – vienīgi atvasināto uzturēšanās tiesību piešķiršanas trešās valsts pilsonim nolūkā – ieilistu pret tādas laulības atzīšanu savā teritorijā, kuru šis trešās valsts pilsonis ir noslēdzis ar tā paša dzimuma ES pilsoni citā dalībvalstī atbilstoši šīs citas dalībvalsts tiesībām. EST 05.06.2018. spriedums lietā C-673/16 *Coman* u. c. Autore secina, ka šis spriedums ir ļoti nozīmīgs, jo tajā EST ir norādījusi, ka visām ES dalībvalstīm, tostarp Latvijai, lemjot par atvasināto uzturēšanās tiesību piešķiršanu trešās valsts pilsonim, kurš citā ES dalībvalstī ir noslēdzis viendzimuma laulību ar ES pilsoni, ir pienākums atzīt šo viendzimuma laulību, jo pretējā gadījumā tiktu kavēta viendzimuma laulību noslēgušā ES pilsoņa tiesību brīvi pārvietoties un uzturēties ES dalībvalstu teritorijā īstenošana, kas ir viena no četrām ES iekšējā tirgus pamatbrīvībām.

²⁰ Wiese V., 2015, p. 861. Diskriminācijas aizliegums minēto pamatu dēļ ir nostiprināts arī Roma III regulas preambulas 30. punktā.

ir uzlikts pienākums, piemērojot Roma III regulu, šādu laulību arī šķirt. Autores ieskatā, ir viennozīmīgi skaidrs, ka šajā pantā ir domātas tieši pārrobežu viendzimuma un poligāmas laulības. Arī tiesību doktrīnā ir teikts: ja Roma III regulas dalībvalstī viendzimuma vai poligāma laulība tiek atzīta par spēkā esošu, šai dalībvalstij ir pienākums attiecīgo pārrobežu laulību šķirt, piemērojot Roma III regulas koliziju normas²¹, turklāt ir norādīts, ka, termina “laulība” paplašināto interpretāciju, ietverot tajā arī viendzimuma laulību, tostarp var balstīt uz Roma III regulas 13. pantu.²²

2. Laulāto mantisko attiecību regulas ietekme uz Civillikuma 13. pantu

Tā kā laulāto mantiskās attiecības dažādu valstu ģimenes tiesībās ir regulētas ļoti atšķirīgi, praksē tam, kuras valsts likums ir piemērojams konkrētajām laulāto mantiskajām attiecībām, ir ļoti liela nozīme. Šā iemesla dēļ ES ir pieņemta Laulāto mantisko attiecību regula, kurā ir unificētas šīs regulas dalībvalstu normas attiecībā uz laulāto mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu. Tādējādi saskaņā ar Laulāto mantisko attiecību regulas preambulas 11. punktu 18 ES dalībvalstis²³ ir izvēlējušās savā starpā izveidot ciešāku sadarbību attiecībā uz jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem un nolēmumu atzīšanu un izpildi starptautisku pāru mantisko attiecību jomā, aptverot gan laulāto mantiskās attiecības, gan pārrobežu reģistrētu partnerattiecību mantiskās sekas.²⁴ Jāatzīmē, ka, tā kā Laulāto mantisko attiecību regula tika pieņemta kopā ar Reģistrētu partnerattiecību mantisko seku regulu²⁵ (šā iemesla dēļ tās tiek dēvētas par dvīņu regulām; angļu val. – *Twin Regulations*²⁶), proti, ES dalībvalstis drīkst tikai vai nu piedalīties abās regulās, vai arī nedrīkst piedalīties nevienā no tām²⁷, Latvija dvīņu regulās nepiedalās, jo līdz šim Latvijā nepastāvēja reģistrētu partnerattiecību institūts.²⁸

²¹ Raupach C. Ehescheidung mit Auslandsbezug in der Europäischen Union. Die Rom III-Verordnung als Kerntück eines einheitlichen europäischen Scheidungskollisionsrechts. Tübingen: Mohr Siebeck, 2014, S. 58, 71.

²² Lein E. The Rome III Regulation. In: Callies G.-P. (ed.). Rome Regulations. Commentary. Series 2nd edition. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2015, p. 896.

²³ Austrija, Beļģija, Bulgārija, Čehija, Francija, Grieķija, Horvātija, Itālija, Kipra, Luksemburga, Malta, Nīderlande, Portugāle, Slovēnija, Somija, Spānija, Vācija un Zviedrija.

²⁴ Laulāto mantisko attiecību regulas 70. panta 2. punkta pirmā daļa.

²⁵ Padomes Regula (ES) 2016/1104, ar ko īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem un nolēmumu atzīšanu un izpildi reģistrētu partnerattiecību mantisko seku jomā. Pieņemta 24.06.2016. [09.05.2024. red.].

²⁶ Ruggeri L., Limantė A., Pogorelčnik Vogrinc N. Preface. In: Ruggeri L., Limantė A., Pogorelčnik Vogrinc N. (eds.). The EU Regulations on Matrimonial Property and Property of Registered Partnerships. Cambridge: Intersentia, 2022, p. xiii.

²⁷ Franzina P., Viarengo I. General Introduction. In: Viarengo I., Franzina P. (eds.). The EU Regulations on the Property Regimes of International Couples. A Commentary. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2020, p. 7.

²⁸ Sikāk par iemesliem, kādēļ Latvija un noteiktas citas ES dalībvalstis nolēma nepiedalīties dvīņu regulās, sk.: Wysocka-Bar A. Enhanced Cooperation in Property Matters in the EU and Non-Participating Member States. ERA Forum, 2019, Vol. 20, pp. 187–200. Tiesa, 2024. gada 1. jūlijā stāsies spēkā grozījumi Notariāta likumā, ar kuriem Latvijā tiks ieviests partnerības institūts. Grozījumi Notariāta likumā: LV likums. Pieņemts 09.11.2023. [stājas spēkā 01.07.2024.]. Līdz ar to pastāv iespējamība, ka nākotnē Latvija tomēr varētu nolemt piedalīties dvīņu regulās. Piemēram, Igaunija, kurā kopš 2024. gada 1. janvāra ir legalizētas viendzimuma laulības (LETA. Igaunijā legalizētas viendzimuma laulības.

Laulāto mantisko attiecību regulas 22. panta 1. punktā pārrobežu laulātajiem vai topošajiem laulātajiem ir piešķirtas tiesības vienoties par savām mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu, taču arī šajā regulā pušu autonomija ir ierobežota. Ja laulātie nav vienojušies par savām mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu, tas ir nosakāms saskaņā ar Laulāto mantisko attiecību regulas 26. panta 1. punktu. Līdz ar to secināms, ka Laulāto mantisko attiecību regulā uzsvars ir likts uz laulāto tiesībām vienoties par savām mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu. Tas nepārsteidz, jo lielākajā daļā ES dalībvalstu šajā jautājumā ir paredzēta pušu autonomija.²⁹

Viena no retajām ES dalībvalstīm, kuras starptautiskajās privāttiesībās laulātajiem joprojām nav piešķirtas tiesības izvēlēties savām mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu, ir Latvija.³⁰ Proti, CL 13. pantā ir teikts: ja laulāto dzīvesvieta (domicils) ir Latvijā, tad viņu mantiskajām attiecībām ir piemērojams Latvijas likums, turklāt, ja Latvijā atrodas laulāto manta, tad šai mantai ir piemērojams Latvijas likums pat tad, ja laulāto dzīvesvieta nav Latvijā. Jāsecina, ka, tāpat kā pārējās Latvijas kolīziju normās, arī šajā normā ir izteikts teritorialitātes princips.³¹

Tā kā Latvija pagaidām Laulāto mantisko attiecību regulā nepiedalās, pašlaik tiešā veidā Laulāto mantisko attiecību regula CL 13. pantu neietekmē. Tomēr autore uzskata, ka CL 13. pantu ir nepieciešams grozīt, lai tas atbilstu mūsdienu starptautisko privāttiesību doktrīnai attiecībā uz pušu autonomiju laulāto mantiskajām attiecībām piemērojamā likuma izvēlē, kas tostarp ir nostiprināta Laulāto mantisko attiecību regulā.³² Līdz ar to autore izsaka priekšlikumu CL 13. pantu papildināt ar otro daļu šādā redakcijā: “Laulātie ir tiesīgi izvēlēties savām mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu, ja vien tas ir tās valsts likums, kurā atrodas laulāto kopīgais domicils vai laulāto pēdējais kopīgais domicils, vai tās valsts likums, ar kuru laulātie citādi ir visciešāk saistīti, bet attiecībā uz nekustamo īpašumu – tās valsts likums, kurā šis nekustamais īpašums atrodas. Latvijā laulātie minēto izvēli ir tiesīgi izdarīt tikai

---

Pieejams: <https://www.leta.lv/home/important/D13DA602-B56E-46DD-87EA-27366B2B7636/> [aplūkots 09.05.2024.]), jau ir paziņojusi par savu interesi piedalīties diviņu regulās. Ciešāka sadarbība attiecībā uz laulāto un reģistrētas partnerattiecības mantisko attiecību problēmām. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4353120> [aplūkots 09.05.2024.].

²⁹ Kroll K. Unification of Conflict of Laws in Europe. Matrimonial Property Regimes. In: Boele-Woelki K., Sverdrup T. (eds.). *European Challenges in Contemporary Family Law*. Antwerp: Intersentia, 2008, p. 383.

³⁰ Lai gan lielākajā daļā ES dalībvalstu, kuras piedalās Laulāto mantisko attiecību regulā, jau bija paredzēta pušu autonomija laulāto mantiskajām attiecībām piemērojamā likuma izvēlē, dažās ES dalībvalstīs pušu autonomija ir jaunievedums, piemēram, tieši pateicoties dalībai Laulāto mantisko attiecību regulā, tagad arī Grieķijā un Kīprā pārrobežu laulātajiem ir piešķirtas tiesības izvēlēties savām mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu. Limantè A. & Pogorelčnik Vogrinc N. Party Autonomy in the Context of Jurisdictional and Choice of Law Rules of Matrimonial Property Regulation. *Baltic Journal of Law & Politics*, 2020, Vol. 13, № 2, pp. 147–148.

³¹ Tas ir skaidrojams ar faktu, ka CL 13. pants tika pieņemts 1937. gadā, kad starptautisko privāttiesību doktrīnā vēl netika atzīta pušu autonomija piemērojamā likuma noteikšanā. Laikā, kad rietumvalstu normatīvie akti tika grozīti un modernizēti, Latvija bija okupēta, tāpēc CL palika “iesaldēts”.

³² Mūsdienās pušu autonomija kā piesaiste ir viens no starptautisko privāttiesību pamatprincipiem, jo, kā jau tika minēts, tā veicina tiesisko noteiktību. Jānorāda arī, ka, piemēram, ja pārrobežu laulātajiem nav paredzēta iespēja vienoties par viņu laulības līgumam piemērojamo likumu, var izrādīties, ka piemērojamais likums viņu laulības līgumu kāda iemesla dēļ atzīst par spēkā neesošu, kā rezultātā laulības līgumam zūd jēga. Šo iemeslu dēļ autore uzskata, ka pašreizējais CL 13. panta regulējums būtu jāpapildina un CL 13. panta otrajā daļā pārrobežu laulātajiem būtu jāparedz iespēja izvēlēties savām mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu.

laulības līgumā. Ja piemērojamā likuma izvēle ir izdarīta ārvalstī, tā formas ziņā ir atzīstama Latvijā, ja tā atbilst tās valsts likuma prasībām attiecībā uz laulības līguma formu, kuras likumu laulātie ir izvēlējušies piemērot savām mantiskajām attiecībām, vai tās valsts likuma prasībām attiecībā uz laulības līguma formu, kurā minētā izvēle ir izdarīta.” Autore arī ierosina CL 13. pantu papildināt ar trešo daļu šādā redakcijā: “Ja laulātie nav vienojušies par savām mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu, ir piemērojams tas likums, kurš saskaņā ar šā panta pirmo daļu ir piemērojams laulāto personiskajām attiecībām, bet attiecībā uz nekustamo īpašumu – tās valsts likums, kurā šis nekustamais īpašums atrodas.”

Kaut arī, autores ieskatā, CL 13. pantu būtu nepieciešams grozīt, paredzot tajā pušu autonomiju, vienlaikus jāuzsver, ka laulāto izvēles tiesības attiecībā uz viņu mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu būtu jāierobežo, jo starptautisko privāttiesību doktrīnā ir uzsvērts, ka ir ļoti svarīgi, lai tiktu piemērots tas likums, kas ar konkrēto jautājumu ir visciešāk saistīts.³³ Tā kā pastāv liela iespējāmība, ka pārrobežu laulātajiem nav kopīgas pilsonības, un laulāto mantiskās attiecības parasti ir vairāk saistītas ar valsti, kurā norit vai noritēja viņu kopdzīve, autore uzskata, ka laulātajiem būtu jādod iespēja izvēlēties vai nu viņu kopīgā domicila valsts likumu, vai viņu pēdējā kopīgā domicila valsts likumu, vai arī tās valsts likumu, ar kuru pāris citādi ir visciešāk saistīts.³⁴

Turklāt, ņemot vērā to, cik būtiskas ir laulāto mantiskajām attiecībām piemērojamā likuma izvēles tiesiskās sekas, izdarot minēto izvēli Latvijā, laulātajiem būtu jāļauj izvēlēties savām mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu tikai laulības līgumā, jo Latvijā laulības līgumu sastāda notariāla akta formā (CL 115. panta pirmā daļa³⁵), tādējādi nodrošinot to, ka abi laulātie apzinās savas izvēles tiesiskās sekas. Ja laulātie minēto izvēli ir izdarījuši ārvalstī, tad, autores ieskatā, formas ziņā tā būtu

³³ Clarkson C. M. V., Hill J. The Conflict of Laws. Series 4th edition. New York: Oxford University Press, 2011, pp. 16–17.

³⁴ Arī Laulāto mantisko attiecību regulā būtiska loma piemērojamā likuma izvēlē ir piešķirta tās valsts likumam, kurā atrodas laulāto mantisko attiecību “gravitācijas centrs”, proti, tiek uzsvērtā laulāto sociālās integrācijas attiecīgajā valstī būtiskā nozīme. Valsts, kurā notiek vai ir notikusi laulāto sociālā integrācija, ir valsts, kurā atrodas šo personu intereses, savukārt ar personas interesēm lielā mērā ir domātas attiecīgās personas sociālās saiknes ģimenē, draugu lokā, darbā utt., turpretim kulturālajai saiknei ar izcelsmes valsti un tautību tiek piešķirta sekundāra nozīme. Tiesa, lai gan pamatdoma ir tāda pati, Laulāto mantisko attiecību regulā domicils ir aizstāts ar pastāvīgo dzīvesvietu. Franzina P., Viarengo I., 2020, p. 10. Jāpiebilst, ka viens no visdziļāk sakņotajiem kolīziju normu principiem ir tāds, ka visiem jautājumiem, kas ir saistīti ar nekustamo īpašumu, ir piemērojams tās valsts likums, kurā attiecīgais nekustamais īpašums atrodas jeb *lex situs*. Tiek uzskatīts, ka šis princips ir pašsaprotams un attiecas arī uz laulāto mantiskajām attiecībām. McClean D., Ruiz Abou-Nigm V. Morris: The Conflict of Laws. Series 8th edition. London: Sweet & Maxwell, 2012, pp. 420, 448. Tiesa, pēdējo gadu laikā dažādu iemeslu dēļ gan ES, gan Amerikas Savienoto Valstu tiesību aktos ir parādījusies tendence sašaurināt *lex situs* jeb *lex rei sitae* darbības jomu. Neraugoties uz to, *lex situs* aizvien prevalē attiecībā uz noteiktiem ar nekustamo īpašumu saistītiem pamatjautājumiem (angļu val. – *core immovable property issues*). Sk. sīkāk: Garriga Suau G. & A. Whytock C. Choice of Law for Immovable Property Issues: New Directions in the European Union and the United States. Revista Española De Derecho Internacional, 2022, Vol. 74, № 1, pp. 81–107. Lai gan, piemēram, Laulāto mantisko attiecību regulā uzsvars ir likts uz pušu autonomiju un nav teikts, ka laulātajiem būtu jāizvēlas tās valsts jurisdikcija un tās valsts likums, kurā atrodas viņu nekustamais īpašums, jāatzīmē, ka Laulāto mantisko attiecību regulā noteiktos apstākļos ir paredzēta papildu jurisdikcija tās dalībvalsts tiesai, kuras teritorijā atrodas viena vai abu laulāto nekustamais īpašums, vienlaikus norādot, ka šajā gadījumā attiecīgajai tiesai ir jurisdikcija spriest tikai attiecībā uz to nekustamo īpašumu, kas atrodas tās teritorijā (Laulāto mantisko attiecību regulas 10. pants).

³⁵ Grozījumi Civillikumā: LV likums. Pieņemts 29.11.2012. [14.03.2024.red.].

atzīstama Latvijā tikai tādā gadījumā, ja būtu ievērotas laulāto izvēlētā piemērojamā likuma prasības attiecībā uz laulības līguma formu vai tās valsts likuma prasības attiecībā uz laulības līguma formu, kurā minētā izvēle ir izdarīta.³⁶

Kopsavilkums

1. Par Roma III regulas svarīgāko elementu tiek uzskatīts tas, ka tā inovatīvi ievieš pušu autonomiju kā piesaisti pārrobežu laulības šķiršanas lietās, piešķirot laulātajiem tiesības izvēlēties viņu laulības šķiršanai piemērojamo likumu. Tiesa, šīs laulāto izvēles tiesības ir ierobežotas.
2. Tā kā visās ES dalībvalstīs, kurās Roma III regula ir tieši piemērojama, tostarp Latvijā, tā ir aizstājusi attiecīgo nacionālo starptautisko privāttiesību regulējumu, autore izsaka priekšlikumu no CL 12. panta pirmās daļas pirmā teikuma izslēgt regulējumu par pārrobežu laulības šķiršanai piemērojamo likumu.
3. Autores ieskatā, jau notikusī ES starptautisko privāttiesību ietekme uz Maltes konservatīvajām ģimenes tiesību normām, novedot pie laulības šķiršanas institūta ieviešanas šajā valstī, ir ļoti nozīmīga, jo liecina par to, ka ES tiesību akti arī nākotnē varētu būtiski ietekmēt tās dalībvalstu ģimenes tiesību normas. Piemēram, pašlaik daļā ES dalībvalstu, tostarp Latvijā, vēl nav atļauta viendzimuma laulību noslēgšana, tomēr pastāv iespējamība, ka, ja EST, sniedzot Briseles IIter regulā un Roma III regulā lietotā termina “laulība” autonomo interpretāciju, norādīs, ka šis termins abu minēto regulu izpratnē aptver arī viendzimuma laulības, kā rezultātā ES dalībvalstīm, piemērojot šīs abas regulas, būs pienākums atzīt un šķirt arī pārrobežu viendzimuma laulības, pastāv iespējamība, ka šīs varētu būt viens no apsvērumiem, kādēļ Saeimai nākotnē varētu būt nepieciešams legalizēt viendzimuma laulību noslēgšanu arī Latvijā.
4. Arī Laulāto mantisko attiecību regulā uzsvars ir likts uz laulāto tiesībām vienoties par viņu mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu, tomēr arī šajā regulā pušu autonomija ir ierobežota.
5. Autore uzskata, ka CL 13. pantu būtu nepieciešams modernizēt, piešķirot pārrobežu laulātajiem ierobežotas tiesības izvēlēties viņu mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu, tādējādi padarot šo normu atbilstošu mūsdienu starptautisko privāttiesību doktrīnas atziņām.

---

³⁶ Tā kā laulības līguma formai valstu likumos parasti ir noteiktas stingras prasības, autore uzskata, ka šādi tiktu gādāts par to, lai laulāto piemērojamā likuma izvēle būtu apzināta. Vienlaikus autores piedāvātajā redakcijā CL 13. panta trešajā daļā ir noteikts piemērojamais likums arī tādā gadījumā, ja pārrobežu laulātie nav vienojušies par savām mantiskajām attiecībām piemērojamo likumu. Autore uzskata, ka šādā gadījumā laulāto mantiskajām attiecībām būtu jāpiemēro tas pats likums, kas būtu piemērojams viņu personiskajām attiecībām saskaņā ar CL 13. panta pirmo daļu šajā autores piedāvātajā redakcijā: “Laulāto personiskajām attiecībām ir piemērojams laulāto kopīgā domicila valsts likums. Ja laulātajiem nav kopīga domicila, tad ir piemērojams laulāto pēdējā kopīgā domicila valsts likums, bet, ja laulātajiem nekad nav bijis kopīga domicila, ir piemērojams tās valsts likums, ar kuru laulātie citādi ir visciešāk saistīti.” Izņēmums – nekustamajam īpašumam piemērojamais likums. Jāuzsver, ka autores piedāvātās redakcijas pamatā ir ciešākās saistības kritērijs, kas, kā jau minēts, saskaņā ar mūsdienu starptautisko privāttiesību doktrīnas atziņām pēc iespējas būtu jāizmanto piemērojamā likuma noteikšanā.